

1.09 Objavljeni strokovni prispevek na konferenci
1.09 Published Professional Conference Contribution

Maja Nikolova*

SEĆANJE NA ŠKOLSKE DANE - DIGITALNI ZAPIS SEĆANJA

Izvleček:

Spomini na šolske dni - digitalni zapis spominov

V zadnjih letih so mnogi muzeji po celem svetu aktivno zbirali ustna pričevanja. Za nekatere od njih predstavlja ustna zgodovina način zbiranja informacij o materialni kulturi, a tudi o šolskem življenju v preteklosti. Pedagoški muzej v Beogradu skuša oblikovati zbirko digitalnih avdiozapisov s spomini na pretekli čas oz. spominjanjem učencev in profesorjev na čas, ki so ga preživeli v šoli. Nekateri podatki iz te zbirke so uporabni za raziskavo zgodovine izobraževanja. Primer tovrstne uporabe podatkov je tudi raziskovanje delovanja Zavoda za prisilno prevzganje mladine v Smederevski Palanki 1942-1944. Zaradi pomanjkljivih podatkov o zavodu smo skušali njegovo delovanje osvetliti skozi ustne spomine gojencev. Na ta način nam je - ne glede na resničnost njihovih opažanj - uspelo ustvariti sliko o omenjenem zavodu.

Cilj prispevka je poudariti pomembnost digitalnih avdiozapisov za raziskovanje zgodovine izobraževanja kot tudi vlogo posameznikovih spominov za rekonstrukcijo dogajanja, ki je zaznamovalo eno izmed obdobj v razvoju srbskega izobraževalnega sistema.

Ključne besede:

digitalna zbirka ustnih spominov, Pedagoški muzej v Beogradu, Zavod za prisilno prevzganje mladine v Smederevski Palanki 1942-1944

Abstract:

Memories of a Student`s age - Digital Recordings of Memories

In recent years many museums throughout the world have been active in collecting oral testimonies. For some of them oral history has been a means of gathering information about material culture and about school life in the past. Educational Museum in Belgrade tries to form a collection of digital audio records with memories of time witnesses, or with memories of students and professors related to the time spent in school. Some of the data from these collections is used for educational history research. One of the possible examples of the use of these data is the research of functioning of the Institute for Compulsory Education of Youth in Smederevska Palanka 1942-1944. Due to lack of resources, we have tried to shed some light on its function through oral memories of its residents. Regardless of the veracity of their observations, the presentations of subjective experiences have helped create a picture of the Institute and as such represent a significant source for the study of the institution's function. The aim of this paper is to signify the importance of digital audio records for research in the field of educational history and the role of individual memory in the reconstruction of events that have marked a stage in the development of the Serbian education system.

Key words:

digital collection of oral testimony, Educational Museum in Belgrade, Institute for Compulsory Education of Youth in Smederevska Palanka 1942-1944

* Mr Maja Nikolova, muzejski savetnik, Pedagoški muzej, Uzun Mirkova 14, Beograd, Srbija.

ZNAČAJ ORALNE ISTORIJE

Istorija je kompleksna nauka koja beleži događaje iz prošlosti i daje uzročno-posledične veze istorijskih dešavanja. Izvori na osnovu kojih se vrše istorijska istraživanja mogu da budu raznovrsni - uglavnom su to pisani neobjavljeni ili objavljeni izvori, odnosno arhivska gradja i literatura. Međutim, pored toga u istorijskim istraživanjima, u zadnje vreme, koristi se i usmena istorija ili sećanja učesnika o proteklim događajima. "Istorija je kompleksan i multidisciplinarnan predmet koji ne može biti predstavljen iz jedne perspektive, budući da svaki prošli događaj ili iskustvo mora biti posmatrano iz različitih perspektiva i uglova gledanja kako bi imali detaljniju i precizniju sliku istorijske prošlosti."¹ Kao jedan od mogućih načina sagledavanja različitih perspektiva prošlih događaja javlja se usmena istorija ili "oral history" koja predstavlja beleženje i analizu pojedinih sećanja o prošlosti, odnosno svedočenje različitih ljudi o njihovim iskustvima, osećanjima i stavovima. Podaci dobijeni kroz razgovor, odnosno putem intervjua, čine dragocen izvor u proučavanju društvenih promena, utvrđivanju razlika među generacijama i analiziranju iskustva stečenog tokom detinjstva. Korišćenje usmene istorije u rekonstruisanju događaja vezanih za nacionalnu istoriju omogućuje istraživačima koherentnije i jasnije stavove u vezi prošlih zbivanja.

Usmena istorija se koristi za rekonstrukciju prošlosti kao i za analizu ljudskih reakcija na određene događaje. To je istorijsko svedočenje običnih ljudi čije je životno iskustvo ostalo nezabeleženo u oficijalnoj istoriji. Kao neformalan način sakupljanja usmenih istorijskih podataka ona predstavlja beleženje i analizu ispričanih sećanja o zbivanjima u prošlosti. Po mišljenju mnogih postoje različite kategorije usmenih sećanja a R. Stradling navodi da se usmena istorija može podeliti na:²

- usmenu tradiciju koja predstavlja zajedničko znanje o prošlosti koje se prenosi sa generacije na generaciju,
- usmenu biografiju ili ispovest o događajima iz života pojedinaca koji su na njih imali odlučujući uticaj,
- lična sećanja pojedinaca o nekom događaju i- svedočanstvo očevidaca napisano za vreme ili odmah posle događaja.

Kao interdisciplinarna ona se, zadnjih decenija, posebno koristi u sakupljanju podataka za kulturnu istoriju pa su muzeji i arhivi, pored pisanih izvora, počeli da stvaraju zbirke usmenih sećanja. "Postoji veliki broj muzeja i arhiva koji čuvaju usmena svedočanstva; postoje CD romovi sa zbirkama usmenih svedočanstva o različitim društvenim aspektima, koji su sada dostupni na više jezika; postoje web sajtovi sa svedočenjima očevidaca o glavnim događajima dvadesetog veka; postoje audiovizuelni arhivi usmenih svedočenja na univerzitetima i televizijskim kompanijama, a i mnoge manjinske grupe čija je istorija bila zanemarivana su pokrenule sopstvene projekte usmene istorije."³

¹ Tezn, J. (Ur), (2006). *History Project 2006 - Enjoying Teaching - Oral History in the Classroom*, Sofia, Institute for international Cooperation of the German Adult Education Association, str. 37.

² Isto, 10.

³ Isto, 12.

Medjutim, arhivisti su dosta uzdržani kada je reč o usmenim dokumentima pošto se tradicionalna arhivistika zasniva na preciznim zapisima koji imaju evidencionu vrednost. Iako postoji velika tradicija pisanih dokumenta o nekim događajima sačuvani su samo audio-vizuelni zapisi koji mogu da osvetle neformalne odnose i da daju širi uvid u svakodnevni život. Tako sakupljači izgovorenih reči ili tuđih sećanja beleže dragocene informacije koje bi bile izgubljene a u tome im pomaže intervju. "Pored toga u kontekstu intervjuja, svedočenje dolazi spolja i usmereno je ka trećoj strani ili potomstvu, te tako predstavlja refleksiju nekog događaja. U većini slučajeva u projektima usmene istorije, zvučni zapis, odnosno svedočenje nije u vezi sa događajem o kome je reč, već nastave ponekad i mnogo kasnije od samog događaja, pa je njegova verodostojnost prepuštena milosti memorije."⁴ Da bi usmeni zapisi mogli da se koriste potrebno ih je transkribovati po određenim standardima. U svom članku "Arhivistika i usmeni izvori" Svetlana Adžić pominje dva priručnika za obradu oralnih dokumenta - "Oral History Cataloging Manuel" koga je priredila Marion Maters, a izdalo Društvo američkih arhivista u Čikagu 1995. i "Oral History Interview Guidelines" u izdanju United States Memorial Museum u Vašingtonu 1998. godine. Arhivisti danas nisu samo sakupljači arhivske gradje već su oni ti koji i "stvaraju" arhive time što vrednuju dokumente i tragaju za njima pa se može reći da je jedan od mogućih načina popunjavanja praznina u saznanju o prošlosti i usmena istorija.

Tako usmena istorija postaje alat u mnogim istraživačkim procesima različitih nauka i disciplina; ona podstiče istorijsko istraživanje i otkriva načine na koji su pojedini događaji uticali na život običnih ljudi. Na taj način postajemo svesni da se jedan deo istorijskog, kulturnog i društvenog nasledja ne nalazi samo u arhivskim ili drugim štampanim dokumentima već i u usmenim svedočenjima očevidaca.

Da bi podaci sakupljeni kroz razgovor bili validni i mogli da se koriste u istorijskim istraživanjima potrebno je da se sačini projekat istraživanja u kome se posebno stavlja akcenat na pažljivu pripremu i vodjenje intervjuja kao i na poštovanje etičkog protokola tokom samog razgovora. Nakon obavljenog intervjuja sakupljeni podaci se transkribuju, ponekad i prevedu, zatim analiziraju, zabeleže u obliku izveštaja i na kraju se i arhiviraju. Ustvari, prilikom istraživanja u kome se koristi usmena istorija potrebno je:

1. da se istraži literatura o datom istorijskom periodu, da se uzmu u obzir svi raspoloživi izvori koji se odnose na tu temu - arhivska gradja, literatura, fotografije, filmovi,
2. da se sastavi intervju,
3. da se izvrši izbor ispitanika koji odgovaraju ciljevima istraživanja,
4. da se obezbede tehnički uredjaji za realizaciju intervjuja,
5. da se izvrši arhiviranje intervjuja, odnosno da se svaki posebno zabeleži na CD (na CD-u treba da bude zabeleženo vreme i mesto intervjuja i osobeni podaci o onome koji se ispituje - ime prezime, adresa, godina i mesto rođenja, škola itd.),
6. da se izvrši transkripcija,

⁴ Adžić, S. (2003). *Arhivistika i usmeni izvori*. Arhiv, (1-2). Beograd: Arhiv Srbije i Crne Gore, str. 50.

7. da se izvrši analiza dobijenih podataka i
8. evaluacija rezultata istraživanja.

Intervju, koji pomaže u otkrivanju ličnih shvatanja o nekom događaju iz prošlosti, služi kao dragocen izvor za bolje razumevanje istorijskih činilaca vezanih za nacionalnu istoriju pa i za vaspitanje i obrazovanje u bliskoj prošlosti. Pošto nudi informacije koje u većini slučajeva nije zabeležila pisana istorija verodostojnost tih činjenica moraju da se provere. Tako podaci skupljeni na ovaj način podležu kritičkoj analizi na osnovu koje se dobija autentično svedočanstvo o nekom proteklom događaju.

Da bi razgovor sa učesnicima nekog događaja bio uspešno obavljen potrebno je da se izvrši pažljiva priprema upitnika. Upitnik se uglavnom sastoji od uvodnih, otvorenih, zatvorenih i kontrolnih pitanja koja treba da budu kratka i jasno definisana. Zatvorena pitanja nude samo malu i preciznu količinu informacija a kontrolna pitanja služe istraživaču da dobije jasnu sliku o događaju. Razgovor može da bude snimljen kao audio ili video zapis s tim što je video zapis bolji jer može da pokaže i gestikulaciju ispitanika. Intervju omogućava jasnom predstavljanju istorijskih podataka i iznošenje ličnih stavova.

Iako je oralna istorija kao disciplina relativno mlada ona pruža mogućnost da se zabeleže činjenice, osećaji i emotivna stanja koja ne mogu uvek lako da budu prezentovana u pisanoj gradnji. Tako "oralni dokument" služi kao dodatak za rekonstrukciju bliže prošlosti. Pokretanje pitanja o prošlim događajima utiče na bolje upoznavanje istorije i razvijanje kritičkih stavova o prošlim događajima. Sa sigurnošću se može reći da su dobijeni podaci putem razgovora sa svedokom znatno uticali na savremenu istorijografiju kao i na redefinisane nekih stavova o proteklom događajima.

ORALNA ISTORIJA U ISTORIJI OBRAZOVANJA

Možemo da zaključimo da se proces istraživanja o prošlosti u kome se koristi usmena istorija sastoji u stvari od tri osnovna koraka. Na prvom mestu istraživač mora da se upozna sa primarnim izvorima - sa arhivskom gradomom i literaturom koja je u vezi sa istorijskim problemom koji se istražuje. Centralni deo predstavlja pripremu upitnika i vodjenje razgovora u kome se reflektuju lični stavovi očevidaca pa je zbog toga potrebno da se izvrši kritička analiza dobijenih podataka koja predstavlja i završnu fazu istraživanja.

Usmena istorija se može koristiti u različitim istorijskim, socijalnim, ekonomskim i političkim kategorijama. U ovom slučaju želimo da ukažemo na mogućnost korišćenja usmene istorije u proučavanju istorije obrazovanja. U obrazovanom procesu svaka generacija ima svoje posebne karakteristike koje simbolizuju njenu autentičnost. Delimično ove karakteristike mogu da se prenese sa jedne generacije na drugu putem usmene istorije. Tokom istraživanja istorije vaspitanja i obrazovanja susrećemo se sa različitim iskustvima koja predstavljaju svedočanstva bivših učenika, učitelja i profesora, svedočanstva običnih ljudi čije nam pojedinačne životne priče pomažu da razumemo opštedruštvene tokove. Pored toga što kroz priču saznajemo o tome kako je teklo školovanje, koji su bili predmeti i udžbenici, usmena istorija ima posebnu ulogu u shvatanju ličnih stavova koji se odnose na disciplinu, kažnjavanje i prisilu.

Neka od istraživanja u oblasti istorije vaspitanja i obrazovanja u kojima se koristi usmena istorija imaju specifični cilj - štampanje publikacije ili realizaciju izložbe. U našem slučaju usmena istorija je bila korišćena kao jedna od mogućih izvora za pripremu izložbe i kataloga na temu "Zavod za prinudno vaspitanje omladine u Smederevskoj Palanci 1942-1944". Cilj našeg istraživanja bio je da osvetli i ukaže na bitne karakteristike jednog segmenta u istoriji srpskog školstva, odnosno u istoriji pedagoških ideja koje su bile prisutne u razvoju srpskog društva. U radu je bio učinjen pokušaj objektivnog sagledavanja nastanka i rada Zavoda, kao i delovanje svih društvenih segmenata i pojedinaca na formiranje ličnosti, a posebno na formiranje ideoloških stavova kod jednog dela srpske omladine. Za istraživanje ove teme korišćena je arhivska gradja, fotografije, novinski članci, knjige ali i razgovori sa štićenicima Zavoda koji su nudili one informacije koje nisu mogle da se nadju u standardnoj literaturi.

PITANJA ZA MLADALAČKO DOBA

Centralni deo projekta koji se odnosi na primenu usmene istorije u istraživanju predstavlja priprema i vodjenje intervjua. Ako želimo da se upoznamo sa tim kako su se bivši učenici osećali tokom svog detinjstva i školovanja onda moramo da im omogućimo razgovor o suštinskim aktivnostima tokom detinjstva. Fokus svakog intervjua, pa i ovog u oblasti školstva, predstavljaju dobro odabrana pitanja kao i ostvarena interakcija između svedoka i onoga koji vodi intervju. Pored pitanja koja su direktno vezana za temu koja se istražuje tokom intervjua treba da bude zabeleženo i ime naratora i istraživača, vreme i mesto održavanja intervjua kao i naziv teme koja se istražuje. Neka pitanja vezana za događaje iz prošlosti kod ispitanika mogu da izazovu snažne emotivne reakcije pa moramo da budemo svesni da su odgovori ili sećanja subjektivna. Zato je potrebno da se dobijeni rezultati ili sakupljene priče podvrgnu kritičkoj analizi.

Sastaviti pitanja koja su se odnosila na organizaciju života, rada i obrazovanja u Zavodu za prinudno vaspitanje omladine u Smederevskoj Palanci nije bio ni malo lak posao. Arhivska gradja i fotografije nudili su obilje istorijskih činjenica kao što su bili ciljevi osnivanja Zavoda, sastav pitomaca, nastavno i vaspitačko osoblje, organizacija života i rada, vaspitno-obrazovani rad kao i brojčano stanje pitomaca i pitomica. Na osnovu ovih podataka mogao je da se donese zaključak o ulozi Zavoda u tadašnjem društveno-političkom životu ali ne i zaključak o iskrenim ličnim stavovima i osećanjima koje u sebi nosila zatvorena omladina. Ističemo zaključak o iskrenim ličnim stavovima pošto se među sačuvanom arhivskom gradjom nalaze i njihovi pisani zadaci u vezi boravka i promene ličnih interesa. Jer, Zavod je bio osnovan sa ciljem da se kod jednog dela srpske omladine izvrši politička i ideološka preorijentacija i da se ideje komunizma iskorene. Prihvatanje nove ideologije bilo je sprovedeno primenom posebnih pedagoških metoda, zasnovanih na idejama nacionalizma, stroge discipline i pokornosti.

Nakon istražene literature i nekoliko neformalnih razgovora sa ljudima koji su bili svedoci događanja tokom Drugog svetskog rata sastavili smo deset pitanja:

1. Gde ste i kada ste rođeni?
2. Mesto u kome ste uhapšeni i razlog hapšenja.
3. Dužina vremena provedena u Zavodu.

4. Kojoj ste zavodskoj grupi pripadali?⁵
5. Da li ste iskreno odgovarali na postavljena pitanja u pismenim zadacima?⁶
6. Da li ste dobijali batine?
7. Da li ste bili u izolaciji?⁷
8. Da li ste bili u grupi koja je pokušala bekstvo?
9. Kako su represivne mere delovale na promenu Vaših stavova?
10. Vaš odnos prema životu u Zavodu sa vremenske distance od oko 70 godina.

S obzirom da su u istraživanju učestvovali ljudi stari oko 80 godina pitanja nisu uvek mogla da budu direktna, a neki dogovori bili su i suviše opširni pa je često, tokom intervju, bilo potrebno da se razgovori usmeri kraćim direktnim pod pitanjima. Moramo da napomenemo da je ostao relativno mali broj živih svedoka pa je intervju bio ograničen na nekoliko ispitanika, od kojih jedna i ne živi u Beogradu.

ORGANIZACIJA DOBIJENIH PODATAKA

Dobijeni podaci nakon vođenja intervju, u kojima su bili zastupljeni i emotivni stavovi ispitanika, analizirani su i arhivirani su, odnosno zabeleženi su na CD-u. Analiza sadržaja razgovora navodi na zaključak da nekoliko različitih priča daje jedinstvenu sliku o Zavodu u Smederevskoj Palanci. Dobijeni podaci predstavljaju različita iskustva ispitanika koji su deo svoje mladosti proveli u specijalnim uslovima.

EVALUACIJA

Na osnovu dobijenih odgovora tokom vođenja razgovora mogli smo da potvrdimo da je plansko delovanje na promenu ličnosti bilo ostvareno i kroz mnogobrojne ankete i razgovore o pojedinim temama u kojima su pitomci iznosili svoje stavove, a koji su činili osnovu daljeg rada, odnosno prevaspitavanja. Iako se u izveštajima upravnika Zavoda napominje da se većina mladih pokolebala u svojim stavovima, pitanje je koliko su oni u tome bili iskreni. Svakako da su postojali oni koji su stvarno promenili mišljenje i zatim radili kao vaspitači i službenici Zavoda, zatim oni koji se nisu opirali, pa su posle izvesnog vremena pušteni na slobodu, ali je bilo i onih koji su neprekidno pružali otpor i koji nisu krili doslednost u svojim stavovima. Izvesno je medjutim, da je veći deo bio vođen oslobodilačkim osećanjima i mržnjom prema okupatoru.

⁵ Svi pitomci u Zavodu bili su, prema intelektualnim sposobnostima i poznavanju političko-socijalnih pitanja, podeljeni u tri kategorije. U prvu kategoriju ulazili su oni koji su poznavali komunizam u teoriji i u praksi i pokazivali interesovanja za političke i filozofske ideje, u drugu oni koji su slabo poznavali komunizam i koji su bili politički neobrazovani, a u treću oni koji nisu poznavali komunizam i koji su samo zbog propagande bili simpatizeri komunizma.

⁶ Pored razgovora, kao metod se koristila i anketa, odnosno pisani sastavi na zadate teme. Izmedju ostalih teme su bile i Moj stav prema komunizmu, Za Sv. Savu ili Marksa, Zašto ćutim u Zavodu, Vaspitni Zavod i ja, Šta mislim o bekstvu itd.

⁷ U radu sa grupama primenjivano je više metoda - od sistematskog rada i prijateljskog ubedjivanja do ponovnog vraćanja u koncentracioni logor. U stvari, u prevaspitavanju pitomaca primenjivane su dve sasvim oprečne metode: ona u svakodnevnoj nastavi, koja je podrazumevala predavanja, diskusije i gajenje prijateljskog odnosa, i ona koja je podrazumevala pritiske i kažnjavanje - fizički rad, zatvor, izolaciju, slanje u logor.

Režim života u zavodu po mnogočemu se razlikovao od režima u logorima i zatvorima iz kojih su mladi dolazili. Osim toga što su dobijali bolji smeštaj i hranu, individualni pristup pojedincu i upoznavanje njegove ličnosti stvarali su, makar prividno, atmosferu međusobnog poverenja, što je bila bitna pretpostavka u procesu prevaspitavanja. Medjutim, zbog lošeg ponašanja ili tvrdoglavosti neki od njih bili su izloženi fizičkoj torturi koju su dosta teško podnosili.

U analizi obeležija rada Zavoda treba uzeti u obzir i neprekidan otpor omladine. Glavna borba između pitomaca okupljenih oko ideje komunizma s profašistički orijentisanom upravom vodila se na ideološkom planu. Specifični uslovi života, medjutim, izazivali su pojavu raznovrsnih oblika otpora, koji su zavisili kako od unutrašnjih tako i od spoljašnjih činilaca, vojnička disciplina i neprimereno oštre kazne menjali su sliku o Zavodu. U nekim slučajevima pedagoško-psihološke metode bile su zamenjene fizičkim kaznama - batinanjem, izolacijom, zatvorom, povratkom u koncentracioni logor ili teškim fizičkim radom. Sve ove mere delovale su individualno na promenu stavova - izgleda da se niko nije bojao batina ili izolacije i da su oni koji se nisu mirnim putem odlučili za promenu stavova ostali čvrsti u svojim ubedjenjima.

Vremenska distanca i druga iskustva koja su ispitanici stekli tokom života dovela su do zaključka da je u vreme rata i političkih previranja Zavod bio mesto za prevaspitavanje i kontrolu neistomišljenika, mesto na kome se ukrštalo ono što je prolazilo i ono što je tek trebalo da obeleži drugu polovinu XX veka. Kao ustanova posebne vrste, zavod je bio deo školskog sistema i deo svakodnevnog života razorene Srbije. Ono što se događalo u Zavodu zapravo je bio odraz svakodnevnog zbivanja tokom Drugog svetskog rata koja su činila deo života jednog dela srpske omladine.

LITERATURA

- Adžić, S. (2003). *Arhivistika i usmeni izvori. Arhiv, (1-2), str. 49-52. Beograd: Arhiv Srbije i Crne Gore.*
- Nikolova, M. (2010). *Zavod za prinudno vaspitanje omladine u Smederevskoj Palanci. Beograd, Pedagoški muzej.*
- Perks, R. i Thomson, A. (2003). *The Oral History Reader. London and New York, Taylor & Francis e-Library.*
- Tezn, J. (Ur), (2006). *History Project 2006 - Enjoying Teaching - Oral History in the Classroom, Sofia, Institute for international Cooperation of the German Adult Education Association.*

SUMMARY

MEMORIES OF A STUDENT'S AGE - DIGITAL RECORDINGS OF MEMORIES

Oral history consists of testimonies of different people or witnesses, about their personal attitudes regarding the past and because of that, it is relative and subjective. It is an instrument for collecting data about environment, feelings or an emotional relationship which, because of their nature, have to be compared to other historical sources. With oral history, which gives the information not recorded in written history, people can better understand the past and discover a new dimension of past events.

Oral history can be used in different historical, social, economic and political categories. Here, we can see how the oral history can be used in research in the field of educational history. Every individual generation has its special characteristics in the educational process that symbolize its authenticity. This characteristics be can transmitted from one generation to the other by narration or the oral history. During research in history of education we meet different experiences which represent testimonies of different former students. These students are ordinary people and their life stories help us understand the global historical event. The affect of educational roles on an individual makes a special part of the educational process. Oral history has special importance in understanding personal feelings about discipline, punishing and oppressions.

In recent years many museums throughout the world have been active in collecting oral testimonies. For some of them oral history has been a means of gathering information about material culture and about school life in the past. Educational Museum in Belgrade tries to form a collection of digital audio records with the memories of time witnesses, or with the memories of former students and professors related to the time spent in school. Some of the data from these collections are used for researching educational history. One of the possible examples of the use of these data is the research of functioning of the Institute for Compulsory Education of Youth in Smederevska Palanka 1942-1944. Due to the lack of resources, we have tried to shed some light on its function through oral memories of its residents. Regardless of the veracity of their observations, the presentations of subjective experiences have helped to create a picture of the Institute and as such represent a significant source for the study of the institution's function.